

LLYWODRAETH CYMRU

ASESIAD EFFAITH INTEGREDIG **DRAFFT**

Teitl y cynnig:	Cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl o'i lefel bresennol, sef £100.
Swyddog(ion) sy'n cwblhau'r Aseiad Effaith Integredig (enw(au) ac enw'r tîm):	Bethan Jones Edwards, Pennaeth y Swyddfa Genedlaethol dros Ofal a Chymorth Angharad Clarke, y Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol – Rheolwr Rhaglenni Adrian Davies, y Swyddfa Genedlaethol dros Ofal a Chymorth
Adran:	Talu am Ofal
Pennaeth yr Is-adran/Yr Uwchswyddog Cyfrifol (enw):	Albert Heaney, CBE, Prif Swyddog Gofal Cymdeithasol
Ysgrifennydd y Cabinet/Gweinidog cyfrifol:	Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Dyddiad Dechrau:	17 Ionawr 2024

ADRAN 1. PA GAMAU GWEITHREDU Y MAE LLYWODRAETH CYMRU YN EU HYSTYRIED A PHAM?

Ar ffurf naratif, disgrifiwch y mater a'r camau gweithredu a gynigir gan Lywodraeth Cymru. Sut ydych chi wedi / y byddwch yn cymhwyso'r pum ffordd o weithio yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i'r camau gweithredu a gynigir, yn y polisi a'r cylch cyflawni drwyddo draw?

Mae Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar yr uchafswm ffi wythnosol am wasanaethau gofal a chymorth amhreswyl. Mae'r uchafswm ffi wythnosol presennol wedi'i bennu ar £100 yr wythnos, sef y lefel a bennwyd yn 2020. Yn dilyn pandemig COVID-19 ac yn fwy diweddar y cynnydd chwyddiannol sylweddol yn y costau sy'n gysylltiedig â darparu gofal a'r heriau ariannol difrifol y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu, ynghyd â'r nifer cynyddol o bobl y mae angen gwasanaethau gofal a chymorth arnynt, mae'n ddoeth ymgynghori ar b'un a ddylid cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol presennol am ofal a chymorth amhreswyl er mwyn adlewyrchu'r cynnydd chwyddiannol hwn.

Mae'r uchafswm ffi wythnosol am wasanaethau gofal a chymorth amhreswyl, a gyflwynwyd gyntaf yng Nghymru yn 2011 ac a barhaodd o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, yn gosod terfyn ar y swm y gall awdurdodau lleol ei godi ar unigolyn yr aseswyd bod angen gofal a chymorth cymdeithasol arno gartref neu yn y gymuned.

Pan gafodd ei gyflwyno, cafodd yr uchafswm ffi wythnosol ei bennu ar £50 yr wythnos. Cafodd yr uchafswm ffi wythnosol ei gynyddu yn ystod blynyddoedd dilynol yn unol â bwriad Llywodraeth Cymru i weithio tuag at gyflwyno uchafswm o £100 yr wythnos erbyn diwedd tymor y Llywodraeth ddiwethaf (2016-2021). Diben hyn oedd sicrhau cydbwysedd rhwng galluogi awdurdodau lleol i godi incwm ychwanegol er mwyn helpu i liniaru'r pwysau o ran y costau sy'n gysylltiedig â darparu gofal, a sicrhau ansawdd y gofal hwnnw, tra bod y ffi yn parhau i fod yn deg ac yn fforddiadwy i bobl ei thalu. Cyflawnwyd hyn ym mis Ebrill 2020 a dyma'r polisi o hyd.

Mae gan awdurdodau lleol gyfrifoldeb cyfreithiol i ddarparu gofal a chymorth cymdeithasol i'w priod ddinasyddion cymwys a aseswyd, naill ai yn eu cartref eu hunain, yn y gymuned neu mewn lleoliad gofal preswyl. Mae gan awdurdodau lleol ddisgresiwn i godi ffioedd am y gofal a'r cymorth a ddarperir neu a drefnir ganddynt. Ni ragdybir y byddant yn codi ffi ar bob achlysur. Lle maent yn codi ffi, mae cyfraniadau ariannol yn seiliedig ar allu unigolyn i dalu ffi (o fewn y diogelwch ariannol a roddir i'r rhai ar incwm is) ac nid ar ffactorau megis rhyw, oedran neu statws priodasol.

O dan y newidiadau arfaethedig, byddai'r unigolion hynny sydd â'r gallu ariannol i dalu uchafswm ffi wythnosol uwch yn parhau i wneud hynny. Byddai hyn yn cael ei bennu gan y broses arferol, fel rhan o'r prawf modd a gynhelir gan awdurdod lleol unigolyn. Byddai'r caledi ariannol y mae pobl yn ei wynebu oherwydd y cynnydd

mewn costau byw yn cael ei ystyried yn y prawf modd. Felly, ni fyddai'n ofynnol i bawb sy'n talu'r uchafswm ffi wythnosol o £100 am wasanaethau gofal a chymorth amhreswyl ar hyn o bryd dalu swm uwch.

Hirdymor

Newid yn y boblogaeth ac anghenion cynyddol

Mae angen cynyddol am wasanaethau gofal cymdeithasol yng Nghymru. Rhagamcener y bydd cyfran y bobl dros 75 oed yng Nghymru yn cynyddu o 9.9% o'r boblogaeth yn 2021 i 13.8% yn 2041, gan gynyddu o tua 307,000 o bobl i tua 455,000 o bobl. Rhagamcener y bydd cyfran y bobl 65 oed neu drosodd yn cynyddu o ychydig dros un o bob pump o'r boblogaeth yn 2021 (neu 21.4%) i ychydig dros un o bob pedwar o'r boblogaeth erbyn 2041 (neu 25.5%). Er na ellir cysylltu'r galw am ofal a chymorth yn y dyfodol yn gyfan gwbl â phoblogaeth sy'n heneiddio, mae'n debygol o gynyddu'r pwysau ar wasanaethau gofal. Mae mwy o bobl yn byw o'u geni â chyflyrau sy'n galw am fathau o ofal gydol oes ac mae nifer mawr o blant sy'n derbyn gofal. Mae'r pwysau sy'n deillio o'r newidiadau hyn mewn demograffeg yn rhoi cyd-destun yr heriau ariannol presennol ac maent yn rhoi pwysau eithriadol ar wasanaethau gofal cymdeithasol ledled Cymru.

Heriau ariannol

Mae gwasanaethau cymdeithasol yn parhau i gyfrif am ganran uwch o gyfanswm gwariant llywodraeth leol. Mae'r costau sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau a chwyddiant cyflogau yn cyfrif am gyfran sylweddol o'r pwysau cynyddol ar adrannau gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol ledled Cymru. O ganlyniad, mae'r costau sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau gofal a chymorth yn cynyddu o flwyddyn i flwyddyn. Fodd bynnag, mae'r uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl wedi aros yn ddigyfnewid ers 2020.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn cynnwys 'egwyddor datblygu cynaliadwy' ac, felly, mae cynaliadwyedd gwasanaethau gofal a chymorth cymdeithasol o'r pwys pennaf. Bydd y gallu i gynyddu'r uchafswm ffi a godir ar bobl sy'n cael gwasanaethau ac yr aseswyd y gallant dalu'r uchafswm ffi, drwy'r broses asesu ariannol, yn galluogi llywodraeth leol i gynyddu ei hincwm a ddefnyddir, yn ei dro, i sicrhau cynaliadwyedd gwasanaethau gofal a chymorth yng Nghymru.

Roedd yr ymrwymiad i dalu'r Cyflog Byw Gwirioneddol i weithwyr gofal cymdeithasol yn rhan o Fanifesto Plaid Lafur Cymru a'r Rhaglen Lywodraethu ddilynol ar gyfer 2021-26; a dyma'r man cychwyn ar gyfer sicrhau gwell telerau ac amodau i weithwyr gofal cymdeithasol. Drwy gynyddu'r cyllid y maent yn ei gael drwy godi ffioedd, gall awdurdodau lleol gefnogi'r sector gofal cymdeithasol gan gynnwys parhau i dalu'r Cyflog Byw Gwirioneddol i'r gweithlu. Mae hyn yn helpu i alluogi unigolion i gyflawni

canlyniadau cadarnhaol a bydd yn cael effaith gadarnhaol ar adnoddau a morâl y gweithlu.

Effaith

Gallai cynyddu'r uchafswm ffi gael effeithiau gwrthnysig; er enghraifft, gallai atal pobl ymhellach rhag ceisio asesiad o'u hanghenion nes iddynt gyrraedd pwynt argyfwng; os bydd pobl yn ceisio 'dal ati' heb y gofal sydd ei angen arnynt am eu bod yn ymwybodol o'r uchafswm ffi, gallai gael effaith andwyol ar eu llesiant yn y dyfodol, sy'n peri risg y bydd iechyd gwael yn gwaethygu ac y bydd eu llesiant/cyflwr cyffredinol yn dirywio. Mae'r argyfwng costau byw presennol wedi cael cryn effaith ar bobl. Fodd bynnag, bydd y prawf modd a gynhelir er mwyn pennu'r swm y bydd pobl yn ei dalu tuag at eu gofal yn ystyried amgylchiadau ariannol unigolion.

Yn ogystal â'r effaith ar yr unigolyn, gallai hyn greu mwy o gostau o fewn y system yn y pen draw (er enghraifft, ysgogi'r angen am fynediad cynharach at ymyriadau mwy aciwt gan gynnwys cartrefi gofal/gofal ysbyty). Nid yw'n bosibl asesu'r costau hyn ar hyn o bryd.

At hynny, nid yw'r boblogaeth sy'n cael darpariaeth gofal amhreswyl (ac y mae gweithredu'r uchafswm ffi yn effeithio arnynt o ganlyniad) wedi'i chyfyngu i'r rhai o oedran pensynadwy, ond bydd yn cynnwys pobl ag anabledau, gofalwyr di-dâl yr aseswyd bod angen gofal a chymorth arnynt yn eu rhinwedd eu hunain, y rhai â chyflyrau niwrowahanol ac anghenion iechyd meddwl a llesiant a'r rhai ag anabledau dysgu. Mae'n debygol bod yr "argyfwng costau byw" eisoes yn peri her i'r grwpiau hyn.

Gellir codi'r uchafswm (neu gost lawn eu gofal, pa un bynnag sydd isaf) ar unigolion nad ydynt yn derbyn asesiad ariannol, waeth beth fo'u sefyllfa ariannol wirioneddol (yn ddarostyngedig i ofynion ar awdurdodau lleol i sicrhau na fydd pobl yn agored i niwed yn ariannol).

Atal

Mae Stats Cymru yn nodi mai nifer yr oedolion a dalodd yr uchafswm ffi wythnosol tuag at gost eu gofal a'u cymorth neu tuag at gymorth i ofalwyr oedd 11,696 yn 2018-19 ac mai nifer yr oedolion a dalodd ffi safonol am ofal a chymorth neu gymorth i ofalwyr oedd 14,881 yn 2018-19. Os bydd tueddiadau yn aros yr un fath, mae'n debygol y gallai tua 3000 yn fwy o bobl fod yn talu'r ffi safonol tuag at eu gofal o hyd, yn hytrach na'r uchafswm ffi. Fodd bynnag, nid yw'n hawdd pennu'r union ffigur am fod y swm y mae unigolyn yn ei gyfrannu tuag at gost gofal amhreswyl yn seiliedig ar ei amgylchiadau ariannol unigol a gwyddom fod costau byw yn gyffredinol wedi cynyddu'n sylweddol.

Mae'r cynnydd chwyddiannol diweddar mewn costau byw wedi gosod baich ariannol ychwanegol ar aelwydydd. Er enghraifft, nododd Arolwg Anabled y DU¹ fod 52% o

¹ [Adroddiad ymchwil Arolwg Anabled y DU, Mehefin 2021 - GOV.UK \(\[www.gov.uk\]\(https://www.gov.uk\)\)](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/90440/17-01-2018-19-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2818-2819-2820-2821-2822-2823-2824-2825-2826-2827-2828-2829-2830-2831-2832-2833-2834-2835-2836-2837-2838-2839-2840-2841-2842-2843-2844-2845-2846-2847-2848-2849-2850-2851-2852-2853-2854-2855-2856-2857-2858-2859-2860-2861-2862-2863-2864-2865-2866-2867-2868-2869-2870-2871-2872-2873-2874-2875-2876-2877-2878-2879-2880-2881-2882-2883-2884-2885-2886-2887-2888-2889-2890-2891-2892-2893-2894-2895-2896-2897-2898-2899-2900-2901-2902-2903-2904-2905-2906-2907-2908-2909-2910-2911-2912-2913-2914-2915-2916-2917-2918-2919-2920-2921-2922-2923-2924-2925-2926-2927-2928-2929-2930-2931-2932-2933-2934-2935-2936-2937-2938-2939-2940-2941-2942-2943-2944-2945-2946-2947-2948-2949-2950-2951-2952-2953-2954-2955-2956-2957-2958-2959-2960-2961-2962-2963-2964-2965-2966-2967-2968-2969-2970-2971-2972-2973-2974-2975-2976-2977-2978-2979-2980-2981-2982-2983-2984-2985-2986-2987-2988-2989-2990-2991-2992-2993-2994-2995-2996-2997-2998-2999-3000)

bobl anabl yn cael cymorth gyda'u hanghenion gofal o leiaf unwaith yr wythnos ac, o'r rhain, fod 75% yn cael cymorth gyda gofal gan berthnasau a ffrindiau sy'n byw gyda nhw (naill ai â thâl neu heb dâl), tra bod 19% yn cael cymorth gyda gofal gan ofalwyr, nyrsys neu weithwyr proffesiynol eraill cyflogedig. At hynny, roedd 42% o bobl anabl yn ei chael hi'n 'eithaf anodd' neu'n 'anodd iawn' talu eu costau byw arferol cyn pandemig COVID-19, o gymharu â 51% yn ystod y pandemig.

Nid yw'n debygol y bydd cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal amhreswyl yn cael effaith negyddol ar bawb sy'n cael gwasanaethau gofal amhreswyl ar hyn o bryd. Mae'n fwy tebygol o effeithio dim ond ar rai o'r unigolion yr asesir y gallant dalu'r uchafswm ffi. Fodd bynnag, nid yw o reidrwydd yn wir y bydd asesiad ariannol o'r rhai sy'n talu'r uchafswm ffi wythnosol llawn ar hyn o bryd yn dangos y gallant dalu uchafswm ffi uwch. Byddai angen i awdurdodau lleol ailasesu pobl sy'n cael gofal yn unol ag unrhyw newidiadau mewn polisi.

Integreiddio a Chydweithio

Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol sy'n darparu gwasanaethau gofal cymdeithasol. Er mwyn cyflawni'r polisi hwn, bydd angen i Lywodraeth Cymru weithio'n agos gyda'r awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am gynnal yr asesiad ariannol o unigolion, gan weithio yn unol â'r rheoliadau a'r cod ymarfer.

Cyfranogi

Yn ystod y cyfnod ymgynghori, bydd cyfle i unigolion a sefydliadau roi eu barn ar y cynnydd arfaethedig hwn drwy ymateb i'r ymgynghoriad hwn. At hynny, caiff sefydliadau sy'n cynrychioli pobl sy'n cael gofal a chymorth y cyfle i fynegi eu barn ar ran y bobl y maent yn eu cynrychioli. Bydd yr ymgynghoriad yn para am 12 wythnos, a fydd yn rhoi cyfle i unigolion a sefydliadau fynegi eu barn.

Costau ac arbedion

Ni fydd y newid arfaethedig mewn polisi yn effeithio ar gyllidebau presennol Llywodraeth Cymru ar gyfer y polisi hwn na'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu. Fodd bynnag, byddai'r newid yn galluogi awdurdodau lleol i gynhyrchu incwm ychwanegol, y gellid ei ddefnyddio i gefnogi gwasanaethau gofal cymdeithasol. Oedolion sy'n cael gofal a chymorth amhreswyl a fyddai'n teimlo effaith ariannol cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am wasanaethau gofal a chymorth amhreswyl, gyda goblygiadau ariannol penodol yn cael eu pennu gan y prawf modd a gynhelir gan yr ALI (nad oes unrhyw newidiadau arfaethedig i'w broses).

Mae amcangyfrifon dros dro, sy'n seiliedig ar ddata o 2021-22², yn nodi bod y manteision cyllido i awdurdodau lleol yn cyfateb i lai na £7.2m y flwyddyn ar gyfer cynnydd o £15; tua £9.6m yn seiliedig ar gynnydd wythnosol o £20 ac incwm gwerth

² Oedolion y codwyd tâl arnynt am ofal a chymorth, yn ôl awdurdod lleol a mesur (llyw.cymru)

tua £12m yn seiliedig ar gynnydd o £25 yr wythnos. Dim ond amcangyfrifon dros dro yw'r rhain, sy'n seiliedig ar yr effaith bosibl os asesir na all pobl dalu'r ffi uwch neu os bydd cost eu gofal yn gostwng islaw'r uchafswm newydd. Ar sail gwaith dadansoddi cychwynnol, nid yw'r manteision cyllido ar ôl i'r holl ffactorau gael eu hystyried yn glir eto.

Mecanwaith

Bydd angen diwygio'r fersiynau presennol o Reoliadau Gofal a Chymorth (Gosod Ffioedd)(Cymru) 2015 a Chod Ymarfer Rhan 4 a 5 (Codi Ffioedd ac Aseidiadau Ariannol) er mwyn rhoi'r polisi hwn ar waith.

ADRAN 3. BETH FYDD YR EFFAITH AR LESIANT DIWYLLIANNOL A'R GYMRAEG?

3.1 Llesiant Diwylliannol

Nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ar gyfer diwylliant yw 'Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden'. Mae diwylliant yn cynnwys amgueddfeydd, archifau, llyfrgelloedd a'r celfyddydau; mae treftadaeth yn cynnwys yr amgylchedd hanesyddol adeiledig yn ogystal â threftadaeth anniriaethol megis traddodiadau; mae'r celfyddydau yn cwmpasu'r sector perfformio a'r sector creadigol gan gynnwys cerddoriaeth, llenyddiaeth, y theatr a chelf, tra bod chwaraeon a hamdden yn cynnwys chwaraeon elït a chymunedol yn ogystal â chyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden awyr agored ehangach.

3.1a Sut y gall y cynnig gyfrannu at gyflawni'r nod o hyrwyddo a gwarchod diwylliant a threftadaeth ac annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden? (ar gyfer y Gymraeg gweler adran 3.2)

At ddibenion cynnal asesiadau ariannol a chodi ffioedd, mae'r fframwaith yn edrych ar bobl ar sail eu rhinweddau eu hunain o ran y gofal a'r cymorth sydd eu hangen arnynt, eu cost a gallu ariannol yr unigolyn hwnnw i dalu'r ffi am hyn. Os na fydd gan unigolyn lawer o arian, byddai hyn yn cael ei adlewyrchu yn ei asesiad er mwyn lleihau unrhyw ffi a gâi ei chodi arno yn unol â hynny. Ni ddylai hyn effeithio ar allu pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, chwaraeon a gweithgareddau hamdden.

3.1b A yw'n bosibl y gallai'r cynnig gael effaith negyddol o ran hyrwyddo a gwarchod diwylliant a threftadaeth, neu allu pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden? Os felly, pa gamau y gallwch eu cymryd er mwyn osgoi neu leihau'r effaith honno (er enghraifft drwy gynnig cyfleoedd amgen)?

At ddibenion cynnal asesiadau ariannol a chodi ffioedd, mae'r fframwaith yn edrych ar bobl ar sail eu rhinweddau eu hunain o ran y gofal a'r cymorth sydd eu hangen arnynt, eu cost a gallu ariannol yr unigolyn hwnnw i dalu'r ffi am hyn. Ni fydd y cynnig hwn yn effeithio ar lesiant diwylliannol.

Ni fydd y newidiadau sy'n cael eu cyflwyno yn newid y sefyllfa hon.

3.2 Y Gymraeg

Mae'r asesiad ar gael yn **atodiad E** isod.

ADRAN 4. BETH FYDD YR EFFAITH AR LESIANT ECONOMAIDD?

Mae helpu i dyfu economi Cymru a, thrwy hynny, fynd i'r afael â thlodi, wrth wraidd Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru.

4.1 Busnes, y cyhoedd ac unigolion

Sut (naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol), ac i ba raddau (effaith sylweddol/cymedrol/bach iawn), y bydd y cynnig yn effeithio ar fusnes a'r cyhoedd?

At ddibenion cynnal asesiadau ariannol a chodi ffioedd, mae'r fframwaith yn edrych ar bobl ar sail eu rhinweddau eu hunain o ran y gofal a'r cymorth sydd eu hangen arnynt, eu cost a gallu ariannol yr unigolyn hwnnw i dalu'r ffi am hyn. Os na fydd gan unigolyn lawer o arian, byddai hyn yn cael ei adlewyrchu yn ei asesiad er mwyn lleihau unrhyw ffi a gâi ei chodi arno yn unol â hynny. Felly, dim ond pobl a all fforddio talu tuag at gost eu gofal, neu dalu cost lawn eu gofal, sy'n talu. Ni fydd y newidiadau sy'n cael eu cyflwyno yn newid y sefyllfa hon.

Fodd bynnag, mae'n bwysig cofio y bydd yr argyfwng costau byw wedi cael effaith ar bobl yng Nghymru. Mae'r adroddiad [Prin yn Goroesi](#), a gyhoeddwyd gan Anabledd Cymru yn 2023, yn amlinellu effaith yr argyfwng costau byw ar bobl anabl yng Nghymru a'r "[costau] unigryw a brofir gan bobl anabl neu gostau sy'n fwy hanfodol i bobl anabl" – cyfeirir yn gymdeithasol at hyn fel 'treth anabledd' weithiau. Mae'r adroddiad yn disgrifio'r rhain fel costau hanfodol ond cysylltiedig â nam ac yn nodi, o'r hyn a ddywedodd ymatebwyr i waith ymchwil, fod rhai pobl anabl yn aberthu gwariant dyddiol arall dim ond er mwyn gallu fforddio eu gwariant hanfodol sy'n gysylltiedig â nam. Nododd llawer o ymatebwyr yn yr adroddiad fod bwyd a thrafnidiaeth yn feysydd lle maent wedi lleihau gwariant.

Mae adroddiad Anabledd Cymru yn nodi bod rhai pobl anabl yng Nghymru wedi gorfod "cwtogi ar dreuliau cysylltiedig â nam" sy'n aml yn hanfodol ac, felly, gall lleihau gwariant yn y maes hwn gael effaith negyddol sylweddol ar fywyd. Dywedodd un ymatebydd yn yr adroddiad na allai fforddio costau ei weithiwr cymorth mwyach. Os bydd costau byw bob dydd yn parhau i gynyddu, a bod costau gofal i'r unigolyn yn cael eu capio ar swm uwch, mae hyn yn debygol o gael effaith ariannol gymedrol o leiaf ar yr unigolyn, er bod y cap ar gostau gofal amhreswyl a geir yng Nghymru (a'r prawf modd cysylltiedig sy'n seiliedig ar sefyllfa ariannol unigolyn) yn lliniaru'r risg y gofynnir i bobl gyfrannu swm nad yw'n rhesymol nac yn fforddiadwy.

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn cyhoeddi Ystadegau Allweddol sy'n ymwneud â Phoblogaeth Cymru sy'n Heneiddio³ ac, ym mis Medi 2023, nododd fod bron i un o bob pedwar person hŷn yng Nghymru yn byw mewn tldi incwm cymharol a bod y ffigur hwn yn cynyddu o 15% o berchen-feddiawyr hŷn i 33% o rentwyr tai

³ [Understanding-Wales-ageing-population-5.4.pdf \(olderpeople.wales\)](#)

cymdeithasol. Mae cyfraddau tlodi incwm cymharol yn cynyddu gydag oedran, gydag 16% o bobl 65-69 oed a 19% o bobl 70-79 oed yn byw mewn tlodi incwm cymharol. Mae 29% o fenywod hŷn sengl yn byw mewn tlodi incwm cymharol, o gymharu ag 11% o gyplau hŷn. Mae'r ffigurau sydd ar gael ar gyfer dynion hŷn sengl yn seiliedig ar sampl gyfyngedig ond, serch hynny, mae'n awgrymu mai'r nifer yw 31%.

Ar hyn o bryd pensiwn sylfaenol y wladwriaeth yw £156.20 yr wythnos (£8,122.40 y flwyddyn) a phensiwn llawn newydd y wladwriaeth (i'r rhai a ymddeolodd ers mis Ebrill 2016) yw £203.85 yr wythnos (£10,600.20 y flwyddyn). Mae credyd pensiwn yn hawl ariannol i bobl dros oedran Pensiwn y Wladwriaeth sy'n cynyddu'r incwm wythnosol i £201.05 yr wythnos i berson sengl a £306.85 i gwpl. Mae nifer y bobl sy'n hawlio Credyd Pensiwn yng Nghymru wedi lleihau'n raddol dros y ddwy flynedd diwethaf. Ym mis Chwefror 2023, roedd 82,028 o bobl yn cael Credyd Pensiwn yng Nghymru. Mae menywod bron ddwywaith yn fwy tebygol o fod yn hawlio Credyd Pensiwn yng Nghymru ac, ym mis Chwefror 2023, roedd 53,938 o fenywod yn ei hawlio o gymharu â 28.092 o ddynion.

Mae credyd cynhwysol yn daliad misol i'r rhai o dan oedran pensiwn y wladwriaeth (65 oed ar hyn o bryd) sy'n ddi-waith neu ar incwm isel er mwyn helpu gyda chostau byw. Ym mis Mehefin 2023, roedd 23,653 o bobl dros 60 oed yng Nghymru yn cael Credyd Cynhwysol. Gwyddom hefyd, ar 1 Hydref 2021, fod 22% o aelwydydd un pensynwr a 13% o gyplau a oedd yn bensiynwyr mewn tlodi tanwydd, sy'n golygu bod aelwyd yn gwario mwy na 10% o'i hincwm ar wresogi ei chartref. Amcangyfrifir y gallai hyd at 45% o'r holl aelwydydd yng Nghymru fod mewn tlodi tanwydd o fis Ebrill 2022 ar ôl i gostau tanwydd gynyddu i'r cap ar brisiau. Nododd Arolwg Cenedlaethol Cymru (2022-23) hefyd fod 25% o bobl 65-74 oed a 17% o bobl dros 75 oed wedi dweud eu bod yn ei chael hi'n anodd talu biliau weithiau neu bob amser.

Yn 2022, nododd Gofalwyr Cymru⁴, oherwydd yr argyfwng costau byw, fod 26% o ofalwyr wedi nodi eu bod yn gwario llai ar hanfodion megis bwyd a gwres a bod 87% wedi dweud mai costau byw cynyddol yw un o'r prif heriau y byddant yn eu hwynebu yn ystod y flwyddyn i ddod.

4.2 Y sector cyhoeddus gan gynnwys llywodraeth leol a chyrff cyhoeddus eraill

Sut (naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol), ac i ba raddau (effaith sylweddol/cymedrol/bach iawn), y bydd y cynnig yn effeithio ar y sector cyhoeddus?

4

https://www.carersuk.org/images/State_of_caring_in_Wales/Compressed_Carers_Wales_State_of_Caring_in_Wales__20_22_report_English_final.pdf

Bydd cyflwyno cynnydd i'r uchafswm ffi am ofal amhreswyl yn cael effaith gymedrol gadarnhaol ar lywodraeth leol oherwydd bydd yn ei galluogi i godi mwy ar y rhai a all fforddio talu am eu hanghenion gofal a chymorth. Mae awdurdodau lleol yn wynebu pwysau ariannol eithriadol ar hyn o bryd ac, oherwydd y cynnydd chwyddiannol diweddar, mae cost darparu gofal wedi cynyddu. Drwy godi ffi ar y rhai sy'n cael gofal ac y mae asesiad ariannol yn dangos y gallant dalu mwy na'r uchafswm ffi presennol, sef £100, byddai modd i'r awdurdod lleol gynyddu ei incwm.

Mae amcangyfrifon dros dro, sy'n seiliedig ar ddata o 2021-22⁵, yn nodi bod y manteision cyllido i awdurdodau lleol yn cyfateb i lai na £7.2m y flwyddyn ar gyfer cynnydd o £15; tua £9.6m yn seiliedig ar gynnydd wythnosol o £20 ac incwm gwerth tua £12m yn seiliedig ar gynnydd o £25 yr wythnos. Dim ond amcangyfrifon dros dro yw'r rhain, sy'n seiliedig ar yr effaith bosibl os asesir na all pobl dalu'r ffi uwch neu os bydd cost eu gofal yn gostwng islaw'r uchafswm newydd. Ar sail gwaith dadansoddi cychwynnol, nid yw'r manteision cyllido ar ôl i'r holl ffactorau gael eu hystyried yn glir eto.

4.3 Y Trydydd Sector

Sut (naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol), ac i ba raddau (effaith sylweddol/cymedrol/bach iawn), y bydd y cynnig yn effeithio ar sefydliadau yn y trydydd sector a'r hyn y maent yn ei wneud?

Ni fydd cynyddu'r uchafswm ffi am ofal amhreswyl yn cael unrhyw effaith ar sefydliadau yn y trydydd sector. Fodd bynnag, bydd sefydliadau yn y trydydd sector sy'n cefnogi pobl sy'n cael gwasanaethau gofal a chymorth, er enghraifft oedolion ag anghenion cymhleth neu anabledau dysgu a phobl hŷn, yn pryderu ynghylch cynigion i gynyddu'r uchafswm ffi am ofal amhreswyl.

Mae'n bosibl bod pobl y bydd yn ofynnol iddynt dalu uchafswm ffi uwch, yn cael gwasanaethau gan sefydliadau yn y trydydd sector fel rhan o'u gwasanaeth gofal a chymorth. Bydd sefydliadau yn y trydydd sector yn pryderu ynghylch yr effaith ar y bobl y maent yn eu cefnogi. Fodd bynnag, mae pobl sy'n talu am eu gofal amhreswyl yn cael asesiad ariannol a byddant ond yn talu'r ffi lawn os gallant fforddio talu neu byddant yn talu tuag at gost eu gofal, ar lefel yr aseswyd y gallant ei fforddio.

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn cyhoeddi Ystadegau Allweddol sy'n ymwneud â Phoblogaeth Cymru sy'n Heneiddio⁶. Nodir bod 67% o bobl dros 65 oed yn dweud

⁵ Oedolion y codwyd tâl arnynt am ofal a chymorth, yn ôl awdurdod lleol a mesur (llyw.cymru)

⁶ [Understanding-Wales-ageing-population-5.4.pdf \(olderpeople.wales\)](#)

eu bod yn byw gydag un salwch hirdymor, o gymharu â 71% yn 2020, ond bod 32% â dau salwch hirdymor neu fwy, anhwylderau cyhyrsgerberbydol, anhwylderau'r galon neu anhwylderau cylchrediad y gwaed yn bennaf, o gymharu â 39%. Fodd bynnag, mae'r ffigur yn cynyddu o 62% o bobl 65–74 oed i 72% o bobl dros 75 oed. At hynny, mae Arolwg Cenedlaethol Cymru⁷ yn nodi bod 60% o bobl dros 65 oed yn teimlo'n unig weithiau, o gymharu â 58% o bobl 45-64 oed, tra bod 9% o bobl hŷn yng Nghymru yn teimlo'n unig bob amser. Er nad oes unrhyw gydberthyniad uniongyrchol i awgrymu bod pobl â salwch hirdymor neu'r rhai sy'n teimlo'n unig yn cael gofal amhreswyl, mae'n debygol iawn bod llawer ohonynt yn ei gael. Mae hyn yn debygol o gynyddu'r pwysau ar ddarparwyr gofal cymdeithasol, yn enwedig y trydydd sector.

Mae'r adroddiad *Prin yn Goroesi*, a gyhoeddwyd gan Anabledd Cymru yn 2023, yn nodi bod llawer o sefydliadau sy'n cefnogi pobl anabl yn teimlo nad oes ganddynt y cyllid sydd ei angen arnynt i gynnal lefel y gwasanaethau a ddarperir ganddynt. Er y byddai'r cynnig polisi i gynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal amhreswyl yn galluogi awdurdodau lleol i gynyddu eu refeniw, mae'n annhebygol o gynhyrchu'r cyllid sydd ei angen i gefnogi'r sefydliadau hyn yn y ffordd y mae'r adroddiad yn awgrymu bod ei hangen.

4.4 Yr Effaith ar Gyfiawnder

Atebwch y canlynol mewn perthynas â'ch cynnig:

- ♦ **A ydych yn cyflwyno deddfwriaeth sylfaenol newydd?** Nac ydym
- ♦ **A ydych yn creu, yn dileu neu'n diwygio trosedd?** Nac ydym
- ♦ **A allai eich cynnig gael unrhyw effaith arall ar y system gyfiawnder e.e. drwy gynyddu nifer yr achosion o ymgyfreitha, yr angen am gymorth cyfreithiol neu nifer yr apeliadau yn erbyn penderfyniad corff cyhoeddus?**
Ddim yn gymwys

⁷ Arolwg Cenedlaethol Cymru prif ganlyniadau: Ebrill 2022 i Fawrth 2023 | LLYW.CYMRU

ADRAN 8. CASGLIAD

Sut mae pobl y mae'r cynnig yn fwyaf tebygol o effeithio arnynt wedi cael eu cynnwys yn y broses o'i ddatblygu?

Bydd yr ymgynghoriad 12 wythnos ffurfiol yn gyfle i ymgysylltu â rhanddeiliaid a phobl y bydd y cynnig i gynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl yn effeithio arnynt yn uniongyrchol a cheisio adborth ganddynt. Mae'r ddogfen ymgynghori yn cynnwys cwestiynau penodol am effaith ac yn galluogi pobl i gynnig rhagor o adborth ar feysydd y mae'n bosibl nad yw swyddogion wedi'u hystyried eto. Ar ôl i'r cyfnod ymgynghori ffurfiol ddod i ben, caiff yr ymatebion i'r ymgynghoriad eu dadansoddi'n ofalus gan Lywodraeth Cymru a bydd cyfle i ddiwygio'r cynigion ymhellach mewn ymateb i'r adborth a gafwyd. Cyhoeddir crynodeb o'r ymatebion er mwyn amlinellu'r adborth a gafwyd a nodi'r camau nesaf.

8.2 Beth yw'r effeithiau cadarnhaol a negyddol mwyaf sylweddol?

Yr effaith fwyaf sylweddol yw y gallai fod angen i rai pobl sy'n talu tuag at gost eu gwasanaethau gofal a chymorth amhreswyl ar hyn o bryd, dalu mwy bob wythnos am eu gwasanaethau. Fodd bynnag, dim ond y rhai yr asesir y gallant dalu unrhyw symiau ychwanegol (hyd at swm yr uchafswm ffi wythnosol), neu'r rhai sy'n dewis peidio â chael asesiad ariannol, y byddai'r cynnig yn effeithio arnynt, a gallai fod yn ofynnol iddynt dalu'r uchafswm ffi. Caiff sefyllfa ariannol pobl sy'n wynebu caledi ariannol neu sy'n ei chael hi'n anodd ymdopi'n ariannol o ganlyniad i'r argyfwng costau byw, ei hystyried pan gynhelir y prawf modd. Mae'r swm y mae oedolion sy'n cael gwasanaethau gofal a chymorth amhreswyl yn ei gyfrannu tuag at gost eu gofal yn seiliedig ar eu sefyllfa ariannol a aseswyd ac, felly, nid yw cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal amhreswyl yn debygol o effeithio ar unigolion nad ydynt yn talu'r uchafswm ffi wythnosol presennol ar hyn o bryd.

Mae a wnelo'r cynigion yn bennaf â sefyllfa ariannol oedolion sy'n cael gwasanaethau gofal a chymorth amhreswyl, yn hytrach nag effeithio, o reidrwydd, ar ddiwylliant a'r Gymraeg. Yn unol â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, os bydd angen i bobl gael gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg, bydd yr awdurdod lleol yn cynnal yr asesiad ariannol yn Gymraeg yn unol â dewis iaith yr unigolyn, ac mae [Mwy na geiriau](#), sef cynllun y Gymraeg Llywodraeth Cymru ar gyfer y sector iechyd a gofal cymdeithasol, yn amlinellu sut y byddwn yn parhau i ymgorffori'r Gymraeg yn y sector er mwyn sicrhau y gall pobl gael y gofal y maent yn ei haeddu ac y mae ei angen arnynt.

Ar hyn o bryd mae gwasanaethau gofal cymdeithasol o dan bwysau difrifol oherwydd yr hinsawdd economaidd bresennol a chynnydd yn nifer y bobl y mae angen gofal a chymorth arnynt. Mae angen i awdurdodau lleol gynhyrchu cymaint o incwm â phosibl er mwyn sicrhau y gallant ddarparu gwasanaethau i bobl yn y gymuned a sicrhau bod y gwasanaethau yn ariannol gynaliadwy ac y gallant ddarparu

gwasanaethau o ansawdd uchel. Os bydd Gweinidogion yn penderfynu cynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl, gellir defnyddio'r incwm ychwanegol y gall awdurdodau lleol arfer eu disgresiwn i'w godi, i gael yr effaith fwyaf posibl, gan gyfrannu at y nod cyffredinol o sicrhau bod y system gofal cymdeithasol yn parhau i fod yn gynaliadwy a'i bod yn darparu gwasanaethau o ansawdd uchel i bobl.

Mae gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sy'n anelu at wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, saith nod llesiant, sef:

- Cymru lewyrchus
- Cymru gydnerth
- Cymru iachach
- Cymru sy'n fwy cyfartal
- Cymru o gymunedau cydlynus
- Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu
- Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang

Mae'r cynnig i gynyddu'r uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl wedi'i ystyried yn unol â'r nodau llesiant hyn. Byddai'r ffrwd referniw cynyddol y gallai ei chynhyrchu i awdurdodau lleol (gan sicrhau cydbwysedd rhwng pwysau ariannol unigol uniongyrchol a heriau ariannol hirdymor ar yr un pryd) yn sicrhau Cymru sy'n fwy llewyrchus a chydnerth.

Mae'r ymrwymadau parhaus ym mhob rhan o'r sector iechyd a gofal cymdeithasol, ar ffurf Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, Cynllun Gweithredu LHDTTC+ Cymru, Cynllun Gweithredu'r Gymraeg, targed o sicrhau allyriadau carbon sero net erbyn 2030 ar gyfer y sector cyhoeddus, a chynllun Cymru Iachach, yn cyfrannu tuag at gyflawni'r nodau o greu Cymru iachach, fwy cyfartal a mwy cyfrifol ar lefel fyd-eang, sydd â diwylliant bywiog a lle mae'r Gymraeg yn ffynnu.

8.3 O ystyried yr effeithiau a nodwyd, sut y bydd y cynnig yn gwneud y canlynol:

- **gwneud y cyfraniad mwyaf posibl at gyflawni ein hamcanion llesiant a'r saith nod llesiant; a/neu,**
- **osgoi, lleihau neu liniaru unrhyw effeithiau negyddol?**

Mae'r ymgynghoriad yn cynnig cyfle i brofi'r tybiaethau ynglŷn â'r effeithiau a nodir yn yr asesiad hwn. Rydym yn gobeithio nodi effeithiau eraill y gallwn eu hystyried ymhellach wrth inni ddatblygu'r cynigion a llunio mesurau lliniaru ar gyfer effeithiau negyddol. Byddwn yn defnyddio'r asesiadau a nodir yma ac asesiadau pellach er

mwyn helpu i sicrhau y gellir cyflawni cynigion a ddatblygir o'r ymgynghoriad yn y ffordd orau er mwyn gwella llesiant cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd Cymru cymaint â phosibl. Rydym wedi nodi uchod effeithiau allweddol y cynigion, sy'n cynnwys y rhai cadarnhaol i awdurdodau lleol a'r rhai negyddol i bobl. Ar gyfer y prif effeithiau negyddol o ran yr heriau gweithredu, byddwn yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol er mwyn datblygu cynigion mewn partneriaeth sy'n sicrhau y caiff unrhyw feichiau gweithredu eu lleihau cymaint ag y bo'n ymarferol.

8.4 Sut y caiff effaith y cynnig ei monitro a'i gwerthuso wrth iddo fynd yn ei flaen a phan ddaw i ben?

Mae a wnelo'r cynigion yn yr ymgynghoriad hwn â'r uchafswm ffi wythnosol am wasanaethau gofal a chymorth amhreswyl i oedolion. Bydd angen i'r awdurdodau lleol, wrth godi ffioedd am ofal amhreswyl, gynnal asesiad ariannol yn unol â'r rheoliadau a'r cod ymarfer perthnasol.

Fel rhan o'r [cynllun gweithredu cychwynnol ar gyfer Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol](#) yng Nghymru, caiff bwrdd rhaglen mewnol ei sefydlu. Bydd yn goruchwyllo'r gwaith o roi'r Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol ar waith a'i ddatblygu ac mae talu am ofal yn ystyriaeth allweddol fel rhan o'n gweledigaeth hirdymor. Ochr yn ochr â'r bwrdd mewnol hwn, bydd swyddogion Llywodraeth Cymru yn parhau i ymgysylltu â rhanddeiliaid, a fydd yn sianel hollbwysig ar gyfer monitro a gwerthuso'r ffordd y caiff cynigion eu rhoi ar waith, os bydd Gweinidogion yn gwneud y penderfyniad hwnnw.

ADRAN 9. DATGANIAD

Datganiad

Rwy'n fodlon bod effaith y cam gweithredu arfaethedig wedi'i hasesu a'i chofnodi yn briodol.

Enw'r Uwch-swyddog Cyfrifol / Cyfarwyddwr: Albert Heaney, Prif Swyddog Gofal Cymdeithasol

Adran: Gwasanaethau Cymdeithasol ac Integreiddio

Dyddiad: 13 Chwefror 2024

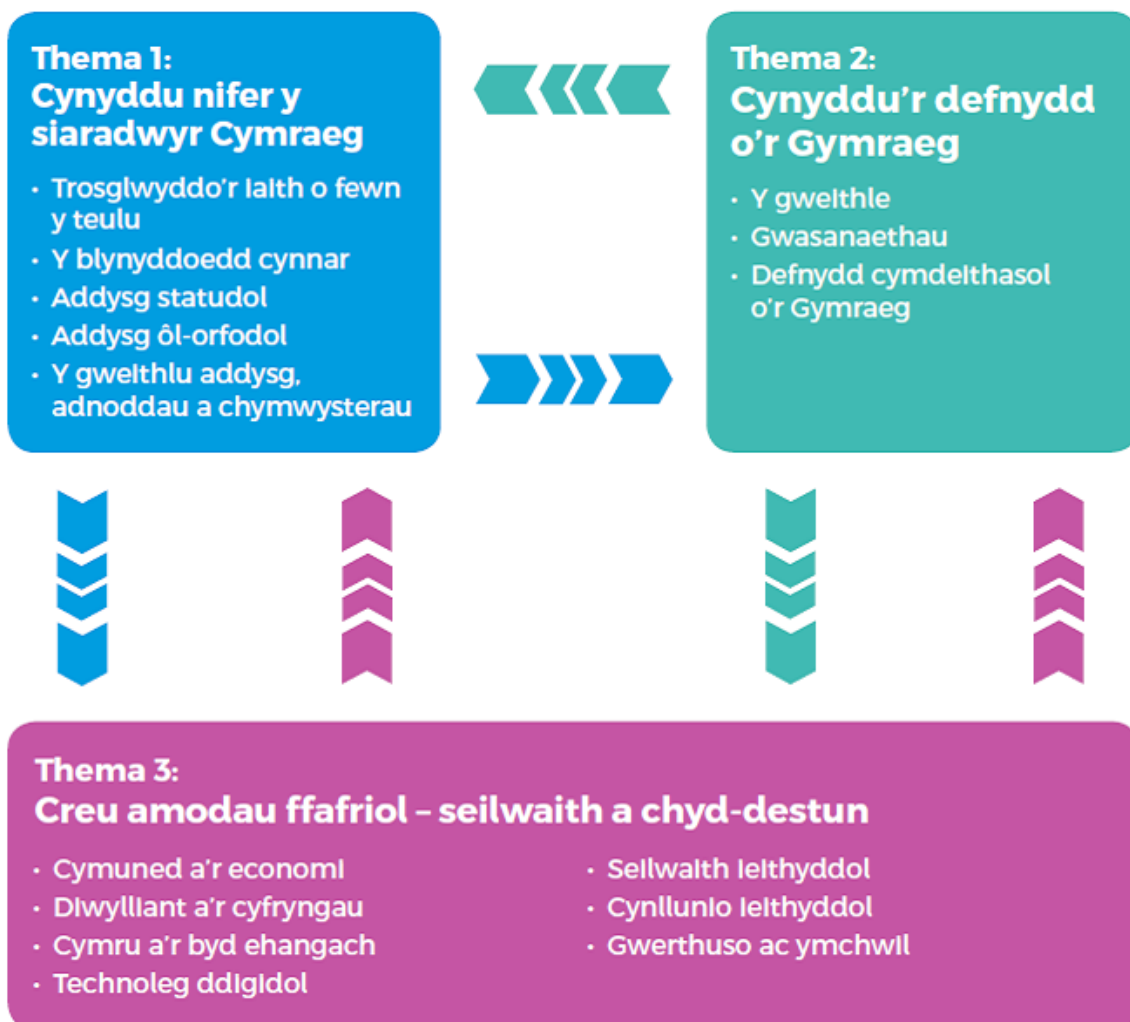
ATODIAD E: ASESIAID O'R EFFAITH AR Y GYMRAEG

Cymraeg 2050 yw ein strategaeth genedlaethol ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050.

Mae Llywodraeth Cymru yn llwyr ymrwymedig i'r strategaeth newydd gyda'r targed o filiwn o siaradwyr wedi'i gynnwys yn ei Rhaglen Lywodraethu. Mae iaith Gymraeg sy'n ffynnu hefyd wedi'i gynnwys yn un o saith nod llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae rhwymedigaeth statudol arnom hefyd i ystyried effeithiau ein gwaith ar y Gymraeg yn llawn. Mae hyn yn golygu y dylai unrhyw bolisi gan Lywodraeth Cymru ystyried sut mae ein polisiau yn effeithio ar yr iaith a'r rhai sy'n ei siarad.

Mae i [strategaeth Cymraeg 2050](#) dair thema gydgysylltiedig:

Mae'r penawdau o dan bob thema yn amlinellu cwmpas gweithgareddau a all effeithio ar yr iaith.

Fel rheol gyffredinol, pe gallai eich polisi effeithio ar bobl, bydd yn effeithio mewn rhyw ffordd ar siaradwyr Cymraeg ac, felly, ar y Gymraeg.

1. Rhif cyfeirnod yr Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg (a gwblhawyd gan Dîm Safonau'r Gymraeg, e-bost: Safonau.Standards@llyw.cymru):

08/01/2024

2. A yw'r cynnig yn dangos cysylltiad clir â strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg? – [Cymraeg 2050 Miliwn o siaradwyr](#) a'r Rhaglen Waith gysylltiedig ar gyfer 2021-2026? [Cymraeg 2050: rhaglen waith 2021 i 2026](#)

Mae a wnelo'r cynnig hwn â chynyddu'r uchafswm ffi am ofal amhreswyl ar gyfer oedolion sy'n cael gwasanaethau gofal a chymorth amhreswyl.

3. Disgrifiwch ac esboniwch effaith y cynnig ar y Gymraeg ac esboniwch sut y byddwch yn ymdrin â'r effeithiau hyn er mwyn gwella canlyniadau ar gyfer y Gymraeg. **Sut y bydd y cynnig yn effeithio ar siaradwyr Cymraeg o bob oedran (effeithiau cadarnhaol a/neu andwyol)? Dylech nodi eich ymatebion i'r canlynol yn eich ateb i'r cwestiwn hwn, ynghyd ag unrhyw wybodaeth berthnasol arall:**
 - ♦ **Sut y bydd y cynnig yn effeithio ar gynaliadwyedd cymunedau Cymraeg⁸ (effeithiau cadarnhaol a/neu andwyol)?**
 - ♦ **Sut y bydd y cynnig yn effeithio ar addysg cyfrwng Cymraeg a dysgwyr Cymraeg o bob oedran, gan gynnwys oedolion (effeithiau cadarnhaol a/neu andwyol)?**
 - ♦ **Sut y bydd y cynnig yn effeithio ar wasanaethau⁹ sydd ar gael yn Gymraeg (effeithiau cadarnhaol a/neu andwyol)? (e.e. gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, trafndiaeth, tai, gwasanaethau digidol, ieuencid, seilwaith, yr amgylchedd, llywodraeth leol ac ati)**
 - ♦ **Sut y byddwch yn sicrhau bod pobl yn gwybod am wasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg ac y gallant gael gafael arnynt a'u defnyddio mor hawdd ag y gallant yn Saesneg? Pa dystiolaeth / data a ddefnyddiwyd**

⁸ Gall y rhain fod yn gymunedau gwledig clòs, yn rhwydweithiau cymdeithasol gwasgaredig mewn lleoliadau trefol ac yn gymunedau rhithwir sy'n ymestyn dros leoedd daearyddol.

⁹ Nod Strategaeth y Gymraeg yw cynyddu'r ystod o wasanaethau a gynigir i siaradwyr Cymraeg a sicrhau cynnydd yn y defnydd o wasanaethau Cymraeg.

gennych i lywio eich asesiad, gan gynnwys tystiolaeth gan siaradwyr Cymraeg neu grwpiau sydd â diddordeb yn y Gymraeg?

- ♦ **Pa dystiolaeth arall a fyddai'n eich helpu i gynnal asesiad gwell?**
- ♦ **Sut y byddwch yn gwybod a yw eich polisi yn llwyddiant?**

Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, a'r rheoliadau a'r cod mewn perthynas ag asesiadau ariannol a chodi ffioedd, yn darparu ar gyfer fframwaith codi ffioedd tecach lle y gall unigolyn fynnu bod y broses yn cael ei chynnal drwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd hyn yn cael effaith gadarnhaol ar yr iaith, gan ddiwallu anghenion siaradwyr Cymraeg a sicrhau y gallant ddefnyddio'r iaith yn eu hymwneud ag awdurdodau lleol os byddant yn dymuno gwneud hynny. Bydd hyn yn amhrisiadwy i siaradwyr Cymraeg, yn enwedig unigolion y mae'r Gymraeg yn iaith gyntaf iddynt. Nid ystyrir y bydd y polisi hwn yn cael unrhyw effeithiau andwyol ar y Gymraeg.

Pan ddaeth y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant i rym, cafwyd ymrwymiad gan Weinidogion y byddai'r rheoliadau a'r canllawiau sy'n ategu'r Ddeddf yn rhoi sylw dyladwy i'r Gymraeg. O ganlyniad, mae pob rheoliad a chod ymarfer a gyhoeddwyd o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn seiliedig ar yr egwyddorion a nodir yn y ddeddf honno, sy'n cynnwys dyletswydd hollgyffredinol yn adran 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi '...sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys, er enghraifft, iaith)'.

Mae egwyddorion allweddol "Mwy na geiriau"¹⁰ wedi'u hymgorffori yn y Ddeddf, sef bod yn rhaid i bob person a sefydliad sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol ystyried hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg os byddant yn dymuno gwneud hynny. Mae'r Cynnig Gweithredol yn un o egwyddorion allweddol Mwy na geiriau ac mae'n rhoi cyfrifoldeb ar ddarparwyr iechyd a gofal cymdeithasol i gynnig gwasanaethau yn Gymraeg, yn hytrach na bod y claf, defnyddiwr y gwasanaeth neu'r teulu yn gorfod gofyn amdanynt. Cryfhau safle'r Gymraeg yn y gymuned

Un o brif nodau'r polisi yw hyrwyddo annibyniaeth unigolyn a sicrhau ei fod yn deall, ac yn cael gwybodaeth lawn, os bydd ffi yn cael ei chodi am y gofal a'r cymorth sydd eu hangen arno. Mae'n rhaid i bob person a sefydliad sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol ystyried hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg os byddant yn dymuno gwneud hynny. At hynny, mae'r rheoliadau a'r cod yn darparu y gall y rhai sydd am gysylltu ag awdurdodau lleol mewn perthynas ag asesiadau ariannol a chodi ffioedd drwy gyfrwng y Gymraeg, wneud hynny. Felly, byddant yn cael effaith gadarnhaol ar siaradwyr Cymraeg a chymunedau lle y siaredir y Gymraeg yn bennaf.

¹⁰ *Mwy na geiriau* yw strategaeth Llywodraeth Cymru i atgyfnerthu a datblygu darpariaeth Gymraeg mewn gwasanaethau iechyd a gofal.

Cynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle

Mae'r Ddeddf yn gosod dyletswydd ar unrhyw bersonau sy'n arfer ei swyddogaethau i geisio hyrwyddo llesiant unigolion, gan gynnwys dyletswydd i ystyried nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys iaith). Mae hyn yn pwysleisio pwysigrwydd hyrwyddo a defnyddio'r Gymraeg i wella llesiant pobl ac ansawdd gofal a chymorth. Mae hyn yn cynnwys lle mae asesiadau ariannol yn cael eu cynnal a ffioedd yn cael eu codi fel y bydd dyletswydd ychwanegol ar y swyddogion hynny mewn awdurdodau lleol sy'n ymgymryd â hyn i fynd ati i gynnig gwasanaethau a chymorth yn Gymraeg i unigolion.

Gwella gwasanaethau Cymraeg i ddinasyddion

Dylai awdurdodau lleol wneud yn siŵr bod y defnydd o'r Gymraeg wedi'i ymgorffori yn y broses o gynnal asesiadau ariannol a chodi ffioedd. I lawer o siaradwyr Cymraeg, mae iaith yn rhan annatod o'r gofal a'r cymorth y maent yn eu cael, e.e. mae rhai pobl yn agored i niwed a gall rhoi cyfle iddynt gysylltu drwy gyfrwng y Gymraeg helpu i dawelu eu gofid. Mae cyfrifoldeb ar wasanaethau cymdeithasol i ddarparu gwasanaethau priodol sy'n diwallu anghenion ieithyddol yr unigolion sy'n eu cael.

Mae'r ffordd y mae'r rheoliadau a'r cod wedi'u drafftio yn golygu bod y Ddeddf, a'r rheoliadau a'r cod ar gynnal asesiadau ariannol a chodi ffioedd, yn gymwys i bawb yng Nghymru y mae angen gofal a chymorth arnynt, a gofalwyr y mae angen cymorth arnynt. Mae'r rheoliadau a'r cod yn seiliedig ar egwyddorion y Ddeddf sy'n nodi bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith. I'r perwyl hwn, mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl y dylai unrhyw unigolion sy'n cael asesiad ariannol gan awdurdod lleol ar gyfer ffi allu cael yr asesiad hwnnw yn Gymraeg os byddant yn dymuno.